

Till Justitieministeriet

UTLÅTANDE OM FÖRSLAGET TILL TINGSRÄTTSREFORM

Larsmo kommun
Kommundirektör Gun Kapténs

Larsmo kommun konstaterar inledningsvis att reformen av tingsrättsnätet kommer väldigt snabbt efter föregående reform år 2010. Då reducerades redan antalet tingsrätter markant. Tillgång till domstolstjänster och rättsvårdens tjänster mer allmänt är en väsentlig grundrättighet, och en viktig statlig uppgift för att upprätthålla trygghet och stabilitet i samhället. Om den föreslagna reformen ska genomföras, vilket i föreslagen form bland annat skulle innebära en sammanslagning av Österbottens och Mellersta Österbottens tingsrätter, önskar kommunen understryka två aspekter ur Jakobstadsregionens synvinkel: tillgängligheten av domstolstjänster och trygghet av den språkliga servicen vid domstolarna på ett hållbart sätt.

1. Tillgängligheten av domstolstjänster: Jakobstad bör kvarstå som sessionsort

I samband med den föregående tingsrättsreformen infördes tre sessionsplatser vid Österbottens tingsrätt: Kristinestad, huvudorten Vasa, och Jakobstad. Detta är befogat, i och med att avstånden från nord till syd inom tingsrättens område är långa. Tingsrättens sessionsplats i Jakobstad är i dag i mycket aktiv användning, och kansliet betjänar ett område med närmare 50 000 invånare. Tingsrätten är belägen i Ebba Brahe-komplexet, i samma fastighet som polisen, åklagarväsendet och magistraten, och de statliga myndigheterna har därmed goda synergieffekter. Hyresavtalet utgår 2026.

Även om den föreslagna sammanslagningen av Österbottens och Mellersta Österbottens tingsrätter skulle genomföras, bör Jakobstad kvarstå som sessionsplats. Tingsrätternas utrymmen i Vasa och Karleby skulle inte vara tillräckliga för att ta emot de ärenden som nu behandlas i Jakobstad utan omfattande saneringar eller nybyggen. Detta är inte ändamålsenligt. Att Jakobstad inte skulle vara sessionsplats skulle innebära en väsentlig försämring av rättsvården på ett område med många stora företag och en stark ekonomisk dynamik. Inom Österbottens tingsrätt är det planerat att lägga ner 2 tingsplatser, av 14 i hela landet. Österbotten skulle alltså stå för ca 17 procent av de tilltänkta inbesparingarna när det gäller tingsplatser.

I propositionen påtalas införande av digitala tjänster för medborgarna som en faktor som minskar på behovet av fysiska verksamhetspunkter för rättsväsendet. Digitaliseringen låter dock till stora delar ännu vänta på sig inom domstolsväsendet, och därför har det stor betydelse för befolkningen att tingsrätten finns fysiskt nära. Vi ser inte att flyttande av verksamheter till Vasa eller Karleby, vilket samtidigt troligen skulle innebära ombyggnadsarbeten eller ökade hyreskostnader, skulle vara ekonomiskt försvarbart.

I propositionen konstateras även att ett minskande av sessionsplatser troligen kommer att leda till att privata advokattjänster minskar på de orter där tingsrätterna inte längre

verkar. Man hänvisar till att rättshjälpsbyråerna ändå finns att tillgå. Larsmo kommun noterar ändå att möjligheten att välja juridiskt ombud är en grundläggande princip i rättsstaten. Dessutom har sammanslagningarna av rättshjälpsbyråerna till större distrikt gjort att rättshjälpsbyrån allt oftare är i en jävssituation. Finns då inga privata advokater att tillgå blir invånarnas möjligheter att sköta ytterst viktiga frågor för dem allt smalare. Det finns alltså skäl att ännu grundligt pröva reformens betydelse även mer allmänt ur rättsvårdens synvinkel.

2. De språkliga rättigheterna: konsekvenserna av reformen bör utredas grundligt, och tillgången till rättegång på svenska tryggas

Larsmo kommun konstaterar allmänt att den föreslagna reformen innebär stora förändringar för alla tvåspråkiga tingsrätter i Finland. Särskilt stora är förändringarna i Nyland, där Raseborgs och Borgå tingsrätter, båda med starkt svenskt inslag, ska sammanslås med två mycket stora tingsrätter, Esbo respektive Vanda. Förändringen blir dock stor också för den planerade Österbottens tingsrätt, där majoritetsspråket blir finska. Kanslispråket skulle därmed bli finska. Larsmo kommun anser att en grundlig utvärdering av de språkliga konsekvenserna ännu bör göras, enligt de direktiv som justitieministeriet gett för genomförandet av språkkonsekvensutredningar. Enligt Justitieministeriets anvisningar om bedömningen av språkliga konsekvenser bör ministeriet göra en grundlig förhandsbedömning av vilka konsekvenser de föreslagna modellerna får för tingsrätternas beredskap att säkerställa individens rättsskydd och språkliga rättigheter på kort och lång sikt.

De administrativa omläggningarna påverkar språkgruppernas faktiska möjligheter att få tjänster på sitt eget språk. Bland annat föreslås i propositionsförslaget att i hela landet bara skulle finnas 2 domstolsauskulleringsplatser, på Åland. Detta är inte tillräckligt för att säkra tillgången på domare med fullständiga kunskaper i svenska för hela det finländska rättsväsendet.

Om reformen genomförs, måste särskild vikt läggas vid att försäkra sig om de båda språkgruppernas möjlighet till service på sitt eget språk tryggas i Österbottens tingsrätt. Inom den nya tingsrättens område skulle de svenskspråkiga utgöra 39 % av befolkningen.

Som man i propositionsutkastet konstaterar är svenskspråkiga mindre nöjda med domstolsservicen på svenska jämfört med finskspråkiga (Språkbarometern 2012 och 2016). Svenskspråkiga väljer också att oftare ge upp sin rätt att använda sitt språk eftersom man vill försäkra sig om att man blir förstådd. Detta är grava brister i det som bildar grunden i en rättsstat, nämligen var och ens jämlika möjlighet att få sin rätt prövad. Situationen har hittills varit bättre i Österbotten, och en eventuell sammanslagning med Mellersta Österbottens tingsrätt bör genomföras så, att både de finsk- och svenskspråkiga kunderna vid tingsrätten fortsatt upplever servicen som god.

Larsmo kommun föreslår följande gällande utformningen av propositionen:

Det är ytterst viktigt att Österbotten fortsättningsvis har språkdomare, men nu omvänt så att dessa bör ha fullständiga kunskaper i svenska. Antalet språkdomare borde fastställas i lag, och bör vara minst det samma som idag vid Österbottens och Mellersta Österbottens tingsrätter, d v s 10.

Kanslipersonalen håller på att få en allt viktigare roll i domstolarna i mer summariska förfaranden. Även kanslipersonalens språkkunskaper borde därför säkerställas med tydliga stadganden, och delvis skärpas. För Österbottens, men även de övriga tvåspråkiga tingsrätternas del, bör inskrivas ett krav om att tingsrätten säkerställer att ett tillräcklig andel av personalen har goda kunskaper i svenska, så att den svenska befolkningens behov av service kan tillfredsställas.

Det är ytterst viktigt att det även i framtiden finns tillgång på domare med fullständiga kunskaper i finska eller svenska. Då tingsrätter nu slås ihop är det ytterst viktigt att det också fortsatt finns tillräckligt med platser för domstolsauskultering. Enligt propositionen skulle det endast finnas 2 svenskspråkiga auskulteringsplatser, vid Ålands tingsrätt. Detta är inte tillräckligt. Därför anser Larsmo kommun att det bör finnas 3 svenskspråkiga rättsnotarieplatser vid Österbottens tingsrätt, eventuellt så att två placeras i Vasa, en i Karleby.